

Plan van aanpak

Heerenveen aardgasvrij

**Aanpak Transitievisie Warmte
Gemeente Heerenveen
1 mei 2020**

Samenvatting

Dit plan van aanpak licht toe hoe we in de gemeente Heerenveen de Transitievisie Warmte (TVW) op gaan stellen. In die visie beschrijven we de duurzame alternatieven voor aardgas, waarmee we onze ruim 25.000 woningen en gebouwen in Heerenveen kunnen verwarmen.

Dat doen we omdat we klimaatveranderingen willen tegengaan die het gevolg zijn van de CO₂-uitstoot van fossiele energiebronnen zoals aardgas en omdat de gaskraan in Groningen uiterlijk 2022 dicht gaat.

Hoofddoel is om eind 2021 de transitievisie warmte klaar te hebben (volgens het klimaatakkoord).

- De Transitievisie Warmte beschrijft welke duurzame warmteopties elke buurt, wijk of dorp heeft om aardgas als warmtebron in gebouwen te vervangen.
- De Transitievisie Warmte geeft aan in welke volgorde de wijken afgekoppeld zullen worden van het aardgas, zodat in 2050 de hele gebouwde omgeving in de gemeente Heerenveen aardgasvrij is.
- De Transitievisie Warmte geeft aan welke duurzame warmteopties ingezet wordt voor de wijken die voor 2030 van het aardgas afgekoppeld worden.

Terwijl we de visie opstellen, werken we ook aan de volgende **nevendoelestellingen**:

- start met pilots voor uitvoering in wijken of dorpen (Wijkuitvoeringsplannen - WUPs), waarvan 6 voor 2030 aardgasvrij moeten zijn;
- kennisontwikkeling en samenwerking in de regio;
- bewustwording en ondersteuning van bewoners en gebouweigenaren, vooral t.b.v. besparing!

Hiermee realiseren we onze **gemeentelijke doelstellingen** (uit het Duurzaamheidsprogramma):

2030

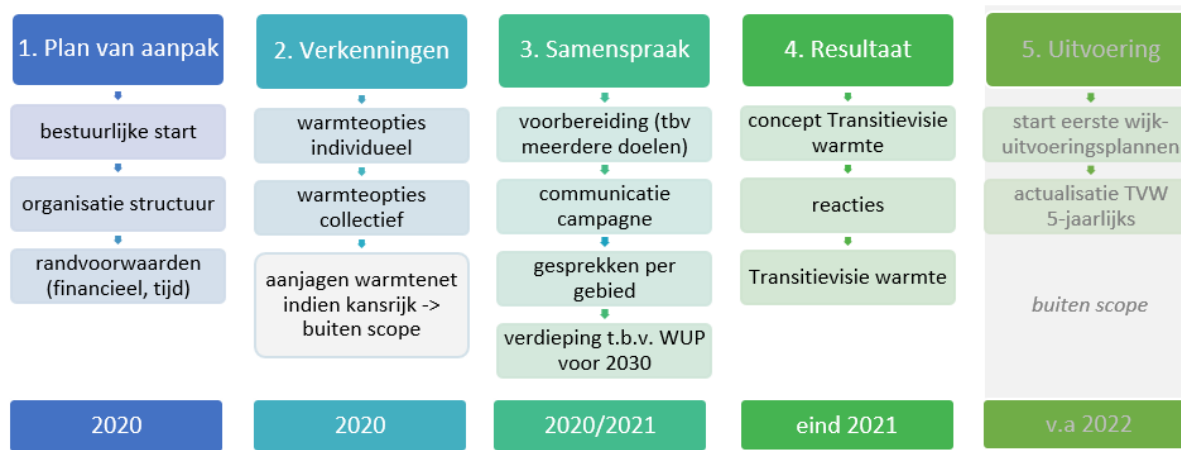
- 49% CO₂ reductie
- 26% energiebesparing
- 4500 gebouwen aardgasvrij
- 1 op 5 wijken/dorpen aardgasvrij

2050

- 95% CO₂ reductie (energieneutraal)
- 42% energiebesparing
- Alle ca. 25.000 gebouwen aardgasvrij
- alle gebouwen aardgasvrij zonder energiearmoede

Stappenplan

Om tot een gemeentelijke Transitievisie Warmte voor Heerenveen te komen, rekenen we terug: de daadwerkelijke uitvoering om wijken af te koppelen van aardgas (5) staat in de visie (4) die in samenspraak (3) o.b.v. verkenningen (2) tot stand komt. De aanpak is uitgewerkt in dit plan (1).

Aan de slag, maar wel flexibel blijven

Terwijl we aan de slag gaan met CO₂ reductie, zijn er nog veel onzekerheden die landelijk opgelost moeten worden. Wachten op de perfecte oplossing is geen optie, want juist onder hoge druk ontstaan nieuwe oplossingen. De rijksoverheid, netbeheerders en kennisinstellingen werken aan o.a. een aangepaste warmtewet 2.0 en een warmtefonds, systeemoplossingen voor de infrastructuur, woonlastenneutraliteit, enzovoort. We passen onze plannen tijdens de rit aan op deze landelijke ontwikkelingen. We starten nu wel, want dat is hard nodig om de CO₂-reductie doelen te bereiken!

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
1. Doel en uitgangspunten.....	5
1.1 Doelen	5
1.2 Flexibiliteit.....	6
1.3 Samenhang lokale en regionale transitie	6
1.4 Uitgangspunten voor Heerenveen aardgasvrij.....	7
2. Aanpak in stappen	9
2.1 Stap 1 Plan van aanpak.....	9
2.2 Stap 2 Verkenningen.....	9
2.1.1. Verkenning duurzame warmteopties.....	9
2.1.2. Opties afpellen: waar is een warmtenet kansrijk?	10
2.1.3. Verfijnen van analyses.....	11
2.3 Stap 3 Samenspraak	12
2.3.1 Algemene ronde van samenspraak	12
2.3.2 Gesprekken met potentiële pilotwijken	13
2.3.3 Tijdsvolgorde afkoppeling buurten	13
2.3.4 Verdieping voor eerste wijkuitvoeringsplannen.....	13
2.4 Stap 4 Resultaat: Transitievisie Warmte Heerenveen.....	14
2.4.1 Concept Transitievisie Warmte Heerenveen	14
2.4.2 Reactieronde op de visie.....	14
2.4.3 Transitievisie Warmte Heerenveen 1.0.....	15
2.5 Vervolg (buiten scope)	15
2.5.1 Start eerste wijkuitvoeringsplannen	15
2.5.2 Actualisatie TVW 5-jaarlijks.....	15
3. Organisatie	16
3.1 Organisatiestructuur	16
4. Communicatie	20
5. Planning	21
6. Financiën.....	22
7. Risicobeheersing	23
Bijlage 1 Waarom Heerenveen aardgasvrij?	24

1. Doel en uitgangspunten

1.1 Doelen

Het hoofddoel van dit Plan van Aanpak "Heerenveen aardgasvrij" is om een transitievisie warmte eind 2021 klaar te hebben. Dit is één van de afspraken uit het klimaatakkoord.

Terwijl we de visie opstellen, werken we ook aan uitvoering in pilots, aan kennisontwikkeling en samenwerking in de regio en aan bewustwording bij bewoners en ondernemers.

Hoofddoel: Transitievisie Warmte

We werken aan een Transitievisie Warmte (TVW), waar in moet staan (volgens het klimaatakkoord):

- welke duurzame warmteopties elke buurt, wijk of dorp heeft om aardgas als warmtebron in gebouwen te vervangen.
- in welke volgorde de wijken afgekoppeld zullen worden van het aardgas, zodat in 2050 de hele gebouwde omgeving in de gemeente Heerenveen aardgasvrij is.
- welke duurzame warmteopties we inzetten in de wijken die vóór 2030 van het aardgas afgekoppeld worden.

Met deze verduurzaming werken we aan onze ambities. De gemeenteraad van Heerenveen heeft in mei 2019 in het Duurzaamheidsprogramma 2019-2022 de doelstellingen vastgelegd voor een duurzame energiemix in 2030 en 2050, waarin energiebesparing belangrijk is:

2030

- 49% CO₂ reductie
- 26% energiebesparing
- 4500 gebouwen aardgasvrij
- 1 op 5 wijken/dorpen aardgasvrij

2050

- 95% CO₂ reductie (energieneutraal)
- 42% energiebesparing
- Alle ca. 25.000 gebouwen aardgasvrij
- alle gebouwen aardgasvrij zonder energiearmoede

Nevendoelstelling: uitvoering

De visie werken we uit in een aantal concrete Wijkuitvoeringsplannen (WUP). De gemeente en belanghebbenden gaan samen aan de slag met een aantal pilots om praktijkervaring op te doen. De WUPs zijn geen onderdeel van de visie, maar een uitwerking daarvan.

Nevendoelstelling: kennisontwikkeling en samenwerking

Eind 2021 moet de TVW 1.0 klaar zijn. Dat is al snel, terwijl de warmtetransitie nog minder ver ontwikkeld is dan bijvoorbeeld duurzame elektriciteitsproductie (zonnepanelen of windmolens). Daarom moet de aanpak flexibel blijven (zie ook paragraaf 1.2).

We bouwen kennis op van de warmtetransitie, door inhuur van expertise, door uitwisseling van kennis en ervaring met andere overheden en door lessen uit de praktijk (met vallen en opstaan).

De samenwerking met andere Friese overheden kan op onderdelen ook tot gezamenlijke activiteiten leiden, en mogelijk zelfs tot gezamenlijke expertiseontwikkeling binnen de overheid. In de loop van 2020 zal hierover meer duidelijkheid ontstaan. Op het moment dat er concrete voorstellen voor gezamenlijke aanpak voorliggen aan de gemeente Heerenveen, die meerwaarde hebben ten opzichte van onze gemeentelijke aanpak, dan stellen we onze aanpak bij (zie ook paragraaf 1.2.).

Nevendoelstelling: bewustwording en ondersteuning

De TVW1.0 zal beperkt zijn qua inzichten en stappen voor de totale warmtetransitie (tot 2050). Daarom benutten wij het totstandkomingsproces van de eerste TVW voor het vergroten van de

bewustwording van de opgave van de warmtetransitie en stimuleren we energiebesparing bij inwoners, eigenaren en bedrijven.

We informeren hen over de opgave, over besparingsmogelijkheden en ondersteunen eigenaren en gebruikers, tijdens bijeenkomsten in de wijken en dorpen, en via acties zoals de Regeling Reductie Energiegebruik, warmtebeeldcamera's of inkoopacties. Tenslotte verbinden we de activiteiten ook met uitgebreide en op Heerenveen toegespitste informatievoorziening (website, energieadviseur, Energiebesparing MKB).

1.2 Flexibiliteit

Deze aanpak is gebaseerd is op wat we nú weten, ook al is dat beperkt.

Lange termijn ontwikkelingen verwerken we een tweede of volgende versie van de Transitievisie Warmte. De TVW moet vijfjaarlijkse worden geactualiseerd, om zo goed mogelijk in te kunnen spelen op veranderingen in de energietransitie, zoals onder andere:

- technieken die nog niet marktrijp zijn (bijvoorbeeld waterstof, aquathermie);
- betere terugverdientijd van technieken;
- aanpassingen in regelgeving (o.a. warmtewet, fiscaal);
- beter bewustzijn en ander gedrag van bewoners/eigenaren;
- betere betaalbaarheid en financierbaarheid, bijvoorbeeld via (landelijke) financiële regelingen voor woonlastenneutraliteit;
- nieuwe oplossingen voor knelpunten dankzij praktijkervaring en systeemstudies (bijv. over effecten van grootschalige elektrificatie of duurzame warmtenetten).

Leren van elders

Terwijl wij bezig zijn met verkenningen en berekeningen, doen andere regio's al praktijkervaring op met het aardgasvrij maken van buurten, wijken of dorpen. We proberen niet het wiel zelf opnieuw uit te vinden, maar leren zoveel mogelijk van andermans ervaringen, inclusief fouten ("a failure is a treasure"):

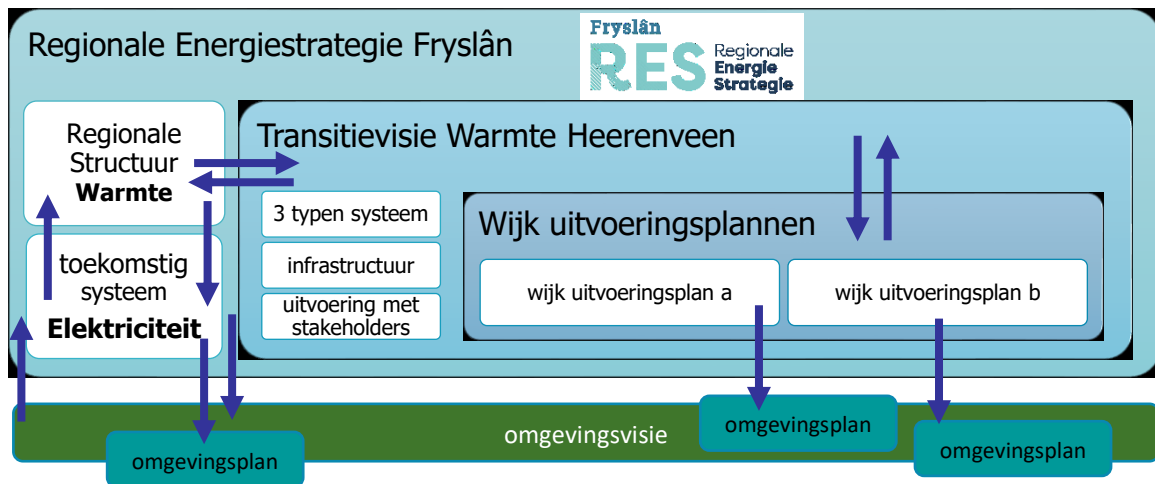
- het Programma Aardgasvrije Wijken (PAW) en een aantal specifieke proeftuinen (Garyp, Warm Heeg)
- ervaringen elders met de opzet van warmtenetten, specifiek met de inzet van overheden en commerciële partijen en hun onderlinge afspraken.
- Ervaringen vanuit Kennis- en Leerprogramma van de Klimaatprogramma's, o.a. gericht op meta-informatie over kansrijke verhouding collectief/individueel, verhouding pioniers/donkergroen gemotiveerde eigenaren en de massa.

1.3 Samenhang lokale en regionale transitie

De gemeentelijke Transitievisies Warmte (TVW) hebben een relatie met regionale transitie. De systeemkeuzes voor duurzame warmte (groen gas, warmtenetten of all-electric) hebben effect op de benodigde hoeveelheid stroom. Duurzame elektriciteitsproductie is onderdeel van de Regionale Energiestrategie (RES) Fryslân, waar 18 Friese gemeenten, de provincie Fryslân en het Friese waterschap aan werken, samen met bedrijven, belangenorganisaties en kennisinstellingen.

Vanwege de relatie tussen warmte en elektriciteit is een Regionale Structuur Warmte (RSW) opgesteld als onderdeel van de RES. Doordat het aanbod van duurzame warmte in Fryslân beperkt en verspreid is, is er geen bovenlokale infrastructuur of andere uitwisseling mogelijk. De warmtetransitie in Fryslân is daarom technisch gezien een lokale aangelegenheid. Regionaal wordt wel samengewerkt.

Het schema op de volgende pagina verbeeldt de relaties tussen de lokale en regionale componenten van de energieopgaven voor Elektriciteit en Warmte. Daarbij is ook geschetst hoe de RES en de Wijkuitvoeringsplannen in omgevingsplannen verankerd worden.

1.4 Uitgangspunten voor Heerenveen aardgasvrij

Wij vinden de volgende uitgangspunten van belang bij het ontwikkelen van de warmtevisie:

Gezamenlijke aanpak en uitvoering

- We maken de Transitievisie warmte samen met andere belanghebbenden. Overleg vindt plaats over de aanpak én de uitvoering met de bewoners/eigenaren, huurdersverenigingen, netbeheerder, woningcorporaties, energicoöperaties, netbeheerder, beheer openbare ruimte, dorpsbelangen, wijkraden en andere organisaties.
- We verkennen sociale en fysieke koppelkansen in de wijken en dorpen, waarmee we werk-met-werk en een integrale aanpak nastreven. Bijvoorbeeld door herstructurering te koppelen aan vergroening van wijken en daarmee klimaatadaptatie, biodiversiteit en een gezonde leefomgeving te verbeteren en hittestress of wateroverlast te voorkomen.
- We hebben een regierol en stimuleren anderen (via het delen van informatie, het nieuw te ontwikkelen digitale energieloket en ondersteuning van de aan te stellen energie adviseur)
- We zetten de kennis, ervaring en resultaten die we opdoen bij de experimenten van het Lokaal Energie Experimenten Fonds (LEEF) zoveel mogelijk in bij andere gebieden in onze gemeente.
- We dragen zelf ook bij aan de uitvoering waar het ons eigen gemeentelijk vastgoed betreft.

Sociale duurzaamheid

- Bij de prioritering van wijkuitvoeringsplannen richten we ons op doelgroepen met verschillende achtergronden en verschillende interesses (niet alleen op 'groene pioniers').
- We streven naar het voorkomen van energiearmoede.
- Als de ontwikkeling van warmtenetten aan de orde is, streven we naar goed afgewogen maatschappelijke belangen op de lange termijn, naar eerlijke verdeling van lasten en lusten en naar brede lokale (financiële) participatie/betrokkenheid.

Duurzame warmteopties

- We verkennen de realisatie en exploitatie van een of meerdere warmtenetten o.b.v. diverse opties als warmtebron (geothermie, aquathermie en andere (rest)warmtebronnen).
- We verkennen onder welke voorwaarden biomassa, hout- en pelletkachels op een duurzame manier ingezet kunnen worden (bijvoorbeeld met reststromen), zodat deze geen ongewenste effecten hebben zoals beperkte verduurzaming (CO₂), fijnstof en druk op grondgebruik.
- We verkennen de inzet van duurzame gassen, waarbij schaarste van biogas relevant is en waarbij fossielvrije waterstof voor 2030 nog geen optie is voor verduurzaming van de gebouwde

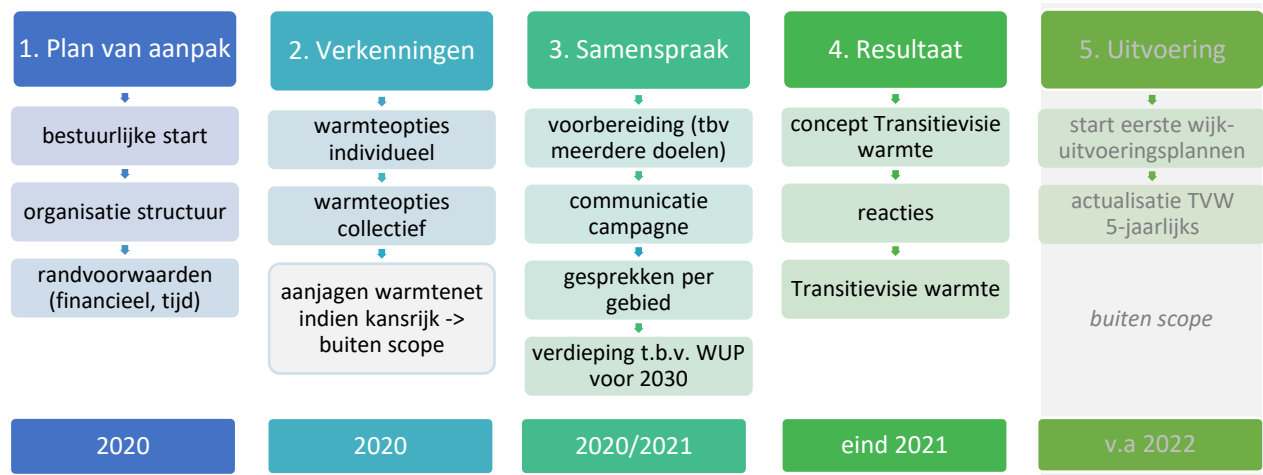
omgeving (nog niet als optie opgenomen in de bestaande analyses van CE Delft en PBL) maar richting 2050 wel een interessante energiedrager kan zijn.

Besparingen en investeringen

- Energiebesparing is energetisch altijd stap 1, want wat we niet gebruiken, hoeven we ook niet (duurzaam) op te wekken.
- We verkennen waar we 'werk met werk' kunnen maken en andere koppelkansen kunnen realiseren door rekening te houden met planningen of ontwikkelingen van andere organisaties.
- (deels) gekoppeld aan dit plan organiseren we voorlichting via bijeenkomsten en workshops, om bewoners/eigenaren te stimuleren om spijtvrije fysieke maatregelen te nemen en we stimuleren investeringen via subsidies zoals de Regeling Reductie Energiegebruik, Subsidie Energiebesparing Eigen Huis (SEEH), Investeringsubsidie duurzame energie (ISDE), de Energiebespaarlening en gezamenlijke inkoopacties.

2. Aanpak in stappen

Om tot een gemeentelijke Transitievisie warmte te komen, gaan we de volgende stappen zetten:

We rekenen terug: de daadwerkelijke uitvoering om wijken af te koppelen van aardgas (5) staat in de visie (4) die in samenspraak (3) o.b.v. verkenningen (2) tot stand komt. Dat staat uitgewerkt in dit plan van aanpak (1). We lichten de stappen hieronder verder toe.

Deze aanpak richt zich op het vaststellen van de Visie. De uitvoering (5) valt buiten de scope, maar houden we in beeld omdat dit wel erg relevant is voor een realistisch, uitvoerbaar plan.

2.1 Stap 1 Plan van aanpak

Dit plan van aanpak vormt de bestuurlijke start die het doel, de aanpak en de randvoorwaarden vastleggen. De randvoorwaarden bestaan uit de organisatiestructuur en beoogde samenwerking, communicatie, financiën, planning en risicobeheersing en staan beschreven in de volgende hoofdstukken.

We beginnen ook met de eerste pilots voor Wijkuitvoeringsplannen, zodat we ervaring kunnen opdoen met de 6 WUPs die voor 2030 uitgevoerd moeten zijn. Die vallen binnen de scope.

Buiten de scope valt de realisatie (schop de grond in) en de actualisatie van de TVW.

2.2 Stap 2 Verkenningen

In deze stap brengen we deels bestaande en deels nieuwe informatie bij elkaar, zodat we daar in stap 3 over in gesprek kunnen gaan. Voor de TVW is een globaal niveau voldoende.

Voor de Wijkuitvoeringsplannen gaat het detailniveau nog een stap verder. Door in een aantal dorpen of wijken te starten met pilots, verkennen we welke gegevens en welk detailniveau zinvol zijn (en welke niet).

2.1.1. Verkenning duurzame warmteopties

We verkennen de mogelijke duurzame warmte-opties in technisch-financieel opzicht.

De informatie is op hoofdlijnen al beschikbaar:

- De provincie Fryslân heeft door CE Delft een analyse (rapport 2018 en interactieve webtool 2019) laten maken van de maatschappelijke kosten van verschillende warmteopties, als je die zou verdelen binnen Fryslân.

- In 2019 heeft het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) een startanalyse gemaakt met het model Vesta MAIS. De Startanalyse is gemaakt op basis van landelijke data en biedt op buurniveau voor vijf warmtestrategieën een eerste beeld van de technisch-economische gevolgen (zoals nationale kosten, energievraag, CO₂ -reductie).

Beide analyses leiden ruwweg tot dezelfde **conclusie voor Fryslân**:

- **in het buitengebied** zijn vooral **individuele oplossingen** mogelijk:
 - warmtepomp, die warmte uit bodem, lucht of water winnen met inzet van elektriciteit, eventueel aangevuld met een groen gas voor de koudste periode (hybride warmtepomp). Nadeel van warmtepompen is dat ze alleen goed werken als een gebouw goed geïsoleerd is.
 - biogas (door vergisting), waarmee bestaande cv-installaties en infrastructuur hergebruikt kunnen worden en isolatie dus technisch niet noodzakelijk is. Biogas is echter schaars, en zelfs in Fryslân zou biogas spaarzaam ingezet moeten worden voor historische binnensteden, oude dorpskernen of monumentale panden die moeilijk geïsoleerd kunnen worden zonder verandering van het aanzicht.
- in de **grootste kernen** (Leeuwarden, Sneek, Heerenveen, Joure en Drachten) zijn **collectieve warmtenetten mogelijk** (warm water o.b.v. geothermie, aquathermie of restwarmte van industrie).

Dit is ook de conclusie van de Regionale Structuur Warmte (onderdeel van de RES Fryslân).

Andere duurzame warmte-opties zijn in Heerenveen onder voorwaarde en daardoor voorlopig beperkt aan de orde (zie 1.4 uitgangspunten).

Deze globale conclusies voor Fryslân gaan we in een verkenning **specifieker voor Heerenveen** maken. Dit doen we door de duurzame warmteopties voor dicht en dun bebouwde gebieden af te pellen en ze te verfijnen per gebied.

2.1.2. Opties afpellen: waar is een warmtenet kansrijk?

We laten onderzoeken voor welke wijken een warmtenet met hoge-/midden-temperatuur een optie is. Hoe hoger de temperatuur, hoe groter het gebied dat erop aangesloten kan worden. Om de investeringen terug te kunnen verdienen, móeten er ook veel wijken aangesloten worden.

- We laten hiervoor onderzoeken wat de potentie is van geothermie, restwarmte en aquathermie.
- We laten onderzoeken op welke manier een of meerdere warmtenetten ontwikkeld kunnen worden, dat een of meerdere warmtebronnen benut.
 - Het onderzoek moet uitwijzen welke temperatuur het warmtenet kan krijgen, en daarmee wordt de schaal inzichtelijk. Met geothermie zou theoretisch een deel van de kern Heerenveen verwarmd kunnen worden. Een 'retour lus' van heet water kan eventueel als midden/of lage temperatuur-verwarming ingezet worden.
 - Restwarmte en aquathermie kunnen ook een groot warmtenet helpen voeden, of een kleiner warmtenet van warmte voorzien.
 - Het onderzoek moet ook inzichtelijk maken wat de toekomstige warmtevraag in de wijken is, die het warmtenet kan bedienen. Een gezonde exploitatie van een warmtenet vereist ook voldoende afname van de warmte. De rijksoverheid is momenteel bezig met herzien van de warmtewet, waarin o.a. de balans wordt gezocht tussen aansluitplicht om voldoende gebruikers van een warmtenet te krijgen versus individuele beslissingsvrijheid. Ook de betaalbaarheid (woonlastenneutraliteit) staat centraal in de verduurzaming van de warmte.
 - Het onderzoek moet inzicht geven in de kansen en knelpunten (technisch, juridisch, financieel, draagvlak/stakeholders) t.a.v. de realisatie en exploitatie van een of meerdere warmtenetten o.b.v. een of meerdere optionele warmtebronnen.

Als het externe onderzoek oplevert dat er kansrijke opties zijn voor één of meerdere warmtenetten, moeten we de vervolgstappen nader verkennen en organiseren. Dat zal een forse organisatieopgave opleveren, die op dat moment vertaald (aangepast) zal worden in de aanpak.

2.1.3. Verfijnen van analyses

We gaan de bestaande analyses verfijnen naar de specifieke omstandigheden van een buurt, dorp of bedrijventerrein. We verfijnen op buurtniveau door ons te richten op lokale omstandigheden van:

- A. warmte opties (technisch financieel);
- B. fysieke geschiktheid voor verschillende systemen;
- C. sociale mogelijkheden.

A. Warmte opties (technisch financieel)

We verfijnen de bestaande analyses voor duurzame warmte-opties (technisch financieel) van CE Delft en PBL op lokaal niveau. We kunnen daarbij gebruik maken van de Handreiking voor lokale analyse die het Expertise Centrum Warmte (ECW) heeft gemaakt.

Mogelijk huren we een externe partij in voor deze lokale verrijking van data en synthese van de diverse gegevensbronnen (CE Delft en PBL).

B. Fysieke geschiktheid voor verschillende systemen

We brengen de fysieke geschiktheid voor duurzame warmtesystemen in beeld en verkennen koppelkansen:

- schillabel energie (niet het energielabel hele gebouw);
- bebouwingstypologie en bouwjaar (geschakeld/vrijstaand, isolatiegraad en -mogelijkheid) en aardgasvrije nieuwbouw);
- stedenbouwkundige structuur (dichtheid, tussenruimtes zoals bermen/groenstroken – is er ruimte voor infrastructurele aanpassingen?);
- ruimtelijke interferentie tussen individuele systeemkeuzes (afstand houden tussen bodemwarmtepompen t.b.v. energetische efficiëntie, geluidsoverlast van luchtwarmtepompen in dichtbebouwde gebieden of stilte/natuurgebieden, enz);
- voorgenomen plannen van gemeente, woningcorporaties, beleggers onroerend goed of andere organisaties (zoals rioleringsplannen, herstructurering van gebouwen of openbare ruimte), van aanpassing van kabels en leidingen;
- aanpassingen van het gas- en elektriciteitsnet: status, afschrijvingstermijn en roeringsgevoeligheid (i.s.m. Liander).

C. Sociale mogelijkheden

We brengen de sociale aspecten van de gebieden in beeld:

- Sociale cohesie of organisatiegraad, in positieve zin (bijvoorbeeld bij de eigen realisatie van een buurtgebouw of andere voorziening) of dankzij een 'gezamenlijke tegenstander';
- Pioniers met uitstraling en gezag bij de buurtbewoners (want we hebben trekkers én massa nodig), bijvoorbeeld een energiecoöperatie, een plaatselijk belang of wijkraad, of een bedrijf;
- We scannen koppelingsskansen met andere ontwikkelingen in het gebied die eventueel ook als bindingsfactor kunnen fungeren. Bijvoorbeeld door herstructurering te koppelen aan vergroening van wijken en daarmee klimaatadaptatie, biodiversiteit en een gezonde leefomgeving te verbeteren en hittestress of wateroverlast te voorkomen.
- Energielasten per buurt.
- Financierbaarheid voor zover gegevens beschikbaar zijn i.r.t. privacy.

We inventariseren de gegevens per gebied en gaan hierover in gesprek tijdens de bijeenkomsten (zie stap 3). De uitkomsten van bovenstaande analyses helpt om doelgroepsgerichte communicatievormen tijdens de bijeenkomsten te gebruiken.

2.3 Stap 3 Samenspraak

De voorbereiding is gedaan, om richting te geven aan de gesprekken. In deze 3^e stap gaat het er om bij het begin te beginnen, vanuit de opgave en bewustwording. We gaan opties bespreken met alle belanghebbenden, zodat helder wordt hoe de beleving vanuit de praktijk is, welke voorkeuren en vragen er zijn bij de opties en welke kansen en knelpunten er zijn voor uitvoering.

De voorbereiding en praktische invulling van de samenspraak zal gericht zijn op de volgende **doelen**:

1. **Informeren:** (vanuit de gemeente)

Aanreiken van handelingsperspectief voor bewoners/eigenaren en ondernemers (zoals isoleren/besparen, en verder verduurzamen richting aardgasvrij).

We leggen zoveel mogelijk koppelingen met andere activiteiten gericht op besparing en verduurzaming (RRE, website/informatiepunt, energieadvies, Energiebesparing MKB) en met activiteiten voor klimaatadaptatie, biodiversiteit en circulaire economie uit het Duurzaamheidsprogramma Heerenveen.

2. **Consulteren en bespreken**

Ophalen van input voor de TVW:

- a) gebiedsindeling voor TVW 1.0, deze wordt na 5 jaar geactualiseerd;
- b) gewenste warmteopties per buurt;
- c) tijdsvolgorde: wensen van belanghebbenden over de tijdsvolgorde van afkoppeling;
- d) belangstelling voor de eerste pilots (wijkuitvoeringsplannen) die voor 2030 aardgasvrij zijn, waaronder een pilot met sociale inclusie voor een wijk met hoge energielasten en bewoners met kleinere investeringsmogelijkheden.

2.3.1 Algemene ronde van samenspraak

We organiseren gespreksbijeenkomsten voor buurten, wijken, dorpen en bedrijventerreinen. We maken een gebiedsindeling o.b.v. de voorbereidingen (sociale en fysieke aspecten) en passen de toon en communicatievormen aan op het specifieke gebied.

We gaan in gesprek met alle geïnteresseerden en nodigen daarvoor in ieder geval uit: particuliere eigenaren/bewoners/VVE's, huurders(verenigingen), woningcorporaties en private verhuurders, de netbeheerder, energie coöperaties, plaatselijke belang of wijkbelang, enzovoort.

Bijeenkomsten (incl. voorbereiding en afronding)

We willen informatie brengen én vooral ook ophalen:

- We lichten tijdens de bijeenkomsten de informatie uit de voorbereidingsfase toe en geven gericht informatie over onderwerpen/vragen die bij veel mensen leven.
- We gaan goed voorbereid de wijken en dorpen in, dankzij:
 - een online Q&A, op basis van de vragen die deelnemers van de workshops 'verduurzaam je eigen huis richting aardgasvrij' (in de herfst 2019) stelden, met antwoorden en linkjes naar informatieve websites. Hier leggen we ook zoveel mogelijk verbinding met onze andere activiteiten die particulieren en bedrijven helpen om energie te besparen, hun huis/gebouw aardgasvrij, klimaatadaptief of nestelvriendelijk te maken.
 - We richten een (digitale) vraagbaak in waar mensen vanaf dag één hun vragen kunnen stellen. Wij kunnen op basis daarvan de Q&A verder aanvullen.
- We reserveren tijdens de bijeenkomsten veel tijd om vragen te beantwoorden.

- We nodigen de aanwezigen uit om hun eerste reactie te geven en we organiseren hierbij passende vormen van interactie (online offline, plenair – groepsgewijs - individueel).
- We bieden eventueel kleine attenties aan (evt. beperkt o.b.v. meedoen aan activiteit/prijsvraag) die stimuleren om energie te besparen, actief met Ledlampen of tochtstrips of passief met warme kleding of dekentje, zodat de thermostaat omlaag kan.

Per bijeenkomst leggen we vast wat de reacties globaal zijn aan de hand van de beoogde resultaten waarvoor de bijeenkomsten bedoeld zijn:

- 1) vragen en informatie over handelingsperspectief (dit verwerken we weer in de Q&A),
- 2) warmteopties per buurt met tijdsvolgorde en interesse voor de eerste pilots.

Dit koppelen we terug aan de aanwezigen én aan alle andere belanghebbenden in het betreffende gebied. Mensen kunnen hier naderhand nog op reageren (nuanceren, doorvragen, enzovoort).

Deze verslagen zijn niet bedoeld om mensen vast te pinnen op geuite behoeften of zorgen, maar om een totaalbeeld van de duurzame warmteopties in onze gemeente op te bouwen.

We bouwen tijdens de bijeenkomsten een beeld op van de duurzame warmteopties, met een passende buurtindeling en een mogelijke tijdsvolgorde van afkoppeling. Dit is de basis voor de visie, die in stap 4 verder aan bod komt.

2.3.2 Gesprekken met potentiële pilotwijken

Voor 6 wijken, buurten of dorpen waar afkoppeling vóór 2030 geschikt, gewenst en mogelijk lijkt, gaan we verder werken richting de uitvoering. We willen zelf immers eind 2022 gestart zijn met de eerste pilots (wijkuitvoeringsplannen). 'Gewenst' hangt af van de bewoners/eigenaren en andere lokale betrokkenen, en dat is onderwerp van gesprek tijdens de bijeenkomsten.

Parallel aan de bewonersbijeenkomsten, starten we ook een traject om ervaring op te doen met WUPs. Hiervoor combineren we externe expertise, samenwerking met woningbouwcorporaties, de provincie, Liander en evt. andere gemeenten. Voor deze aanloop zoeken we alvast contact met twee dorpen of wijken die mee willen helpen met verkennen.

2.3.3 Tijdsvolgorde afkoppeling buurten

Op basis van de bijeenkomsten en de gesprekken met mogelijke pilotwijken, beschrijven we een eerste indicatieve tijdsvolgorde voor het afkoppelen van buurten van het aardgas. Dit wordt onderdeel van het eerste concept van de Transitievisie Warmte, waar iedereen reactie op kan geven. Eventueel vindt aanvullend overleg hierover plaats met belanghebbenden.

De tijdsvolgorde wordt vastgelegd in TVW1.0.

Deze volgorde kan veranderen bij elke 5-jaarlijkse actualisatie.

2.3.4 Verdieping voor eerste wijkuitvoeringsplannen

We gaan concrete plannen maken met de stakeholders van de eerste (2 van de 6) wijken die afgekoppeld worden tot aan 2030. Om een uitvoerbaar plan te maken, moeten we in detail inzicht krijgen in de gekozen techniek, hoe de kosten en dekking eruit kunnen zien, hoe draagvlak kan ontstaan en georganiseerd en welke uitvoerende partijen betrokken kunnen worden.

De uitvoering (aardgasvrij maken) kan de gemeente niet alleen en daarom hebben we de eigenaren en andere partijen nodig, om tot een soort deals per buurt te komen. We organiseren gesprekken met betrokkenen in een wijk om tot een uitvoerbaar plan te komen.

Met externe hulp

Ook de vorming van een bruikbaar, uitvoerbaar plan kan de gemeente niet alleen. We organiseren dit met externe hulp, van een of meerdere adviesbureau, met de woningcorporaties, met Liander, met de provincie (en andere gemeenten) en door te leren van elders, zoals bijv. pilotwijken in Fryslân en proeftuinen aardgasvrij.

De uitvoering van duurzame warmtetransitie in Nederland bestaat nog maar relatief kort (in 2018 is gestart met de eerste tranche proeftuinen aardgasvrije wijken). Dé beste aanpak is daardoor nog niet ontwikkeld. De verdieping voor de eerste Heerenveense WUPs zal ook 'learning by doing' zijn. De insteek is om te starten met extern advies voor 2 WUPs, en dit in nauwe samenwerking met partijen te volgen. Tijdens dit (leer)traject ontwikkelen we de aanpak voor de volgende WUP.

2.4 Stap 4 Resultaat: Transitievisie Warmte Heerenveen

2.4.1 Concept Transitievisie Warmte Heerenveen

We produceren een Transitievisie Warmte op basis van de resultaten van alle voorgaande stappen. We verwerken de verkenningen en de reacties (behoeften, zorgen, indrukken) die we tijdens alle samenspraak-bijeenkomsten hebben opgehaald, tot een eerste concept Transitievisie Warmte.

We baseren ons beeld van een TVW voorlopig op de beschrijving van het Kennis en Leerprogramma van de klimaat programma's:

- Een Transitievisie Warmte is een beleidsdocument dat een **eerste richting geeft** aan de aanpak van het isoleren en aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving.
 - De **focus** in de eerste Transitievisie Warmte ligt op de periode tot en met 2030. Elke gemeente geeft aan hoeveel woningen en andere gebouwen in die periode geïsoleerd en/of aardgasvrij worden gemaakt.
 - De gemeente maakt ten minste elke vijf jaar een update van de Transitievisie Warmte, waardoor er afkoppeling wordt voorbereid voor telkens nieuwe woningen en gebouwen.
- Een Transitievisie Warmte geeft bewoners, huis- en gebouweigenaren een eerste beeld van het stapsgewijze **tijdpad** richting aardgasvrij.
 - Voor de wijken waarin de gemeente vóór 2030 aan de slag gaat, moet in een Wijk Uitvoeringsplan beschreven worden welke toekomstige energievoorziening(en) kansrijk zijn in hun buurt of wijk, met een indicatie van de mogelijke kosten. Dit biedt huis- en gebouweigenaren **perspectief** om investerings- en verduurzamingsbeslissingen te kunnen nemen wanneer bijvoorbeeld de CV-ketel vervangen moet worden of een nieuw kookfornuis gekocht wordt.
 - Voor de wijken die tussen 2030 en 2050 afgekoppeld worden, kunnen deze details in de uitvoeringsplannen later vorm krijgen. Dit zal vastgelegd worden in de 5-jaarlijkse actualisering van de Transitievisie Warmte.
- Voor netbeheerders en aanbieders van warmte biedt de Transitievisie Warmte een indicatie van de mogelijke alternatieve warmtestrategieën, de energie infrastructuur die daarvoor nodig is en de termijn waarbinnen ze deze mogelijk moeten realiseren.

Tijdens het doorlopen van alle stappen kan voortschrijdend inzicht leiden tot een afwijkende opbouw van de TVW.

2.4.2 Reactieronde op de visie

Dit eerste concept van de visie leggen we intern en extern voor aan alle betrokkenen en belanghebbenden, zodat zij aanvullingen, nuanceringen en correcties op het eerste concept kunnen doorgeven.

De exacte vorm van deze reactie-ronde bepalen we in deze stap, op basis van de ervaringen tijdens de intensieve samenspraak-ronde. Mogelijkheden zijn inloopavonden, reacties via online kanalen vragen, spreekuur/loket op gemeentehuis, enzovoort.

2.4.3 Transitievisie Warmte Heerenveen 1.0

We wegen de reacties af op basis van de haalbaarheid van de doelstellingen en passen de teksten aan. We maken een overzicht van de aanpassingen plus motivering (vergelijkbaar met inspraakreacties in de ruimtelijke ordening). Zo is het navolgbaar wat we verwerkt hebben en waarom, voor de afzenders (insprekers, bewoners of eigenaren), raad en anderen.

2.5 Vervolg (buiten scope)

De uitvoering valt buiten de scope van deze aanpak, maar we benoemen de uitvoering wel in deze aanpak omdat het ons dwingt een realistisch, uitvoerbaar plan te maken.

2.5.1 Start eerste wijkuitvoeringsplannen

Volgens de ambities van ons Heerenveense duurzaamheidsprogramma zijn we eind 2022 gestart met de eerste pilotgebieden aardgasvrij.

Zoals beschreven gaan we in 6 pilotgebieden aan de slag met het concretiseren van plannen voor uitvoering. Doel is om in 2030 de gebouwde omgeving van 1 op de 5 wijken en dorpen aardgasvrij te hebben.

2.5.2 Actualisatie TVW 5-jaarlijks

Elke gemeente moet de Transitievisie Warmte (TVW 1.0 in 2021, 2.0 in 2026, enzovoort) vijfjaarlijks actualiseren. Zo blijft de visie flexibel, en kunnen we inspelen op veranderingen in de energietransitie: technieken, terugverdientijd, standpunten en gedrag van consumenten/inwoners, fiscale mogelijkheden, enzovoort.

3. Organisatie

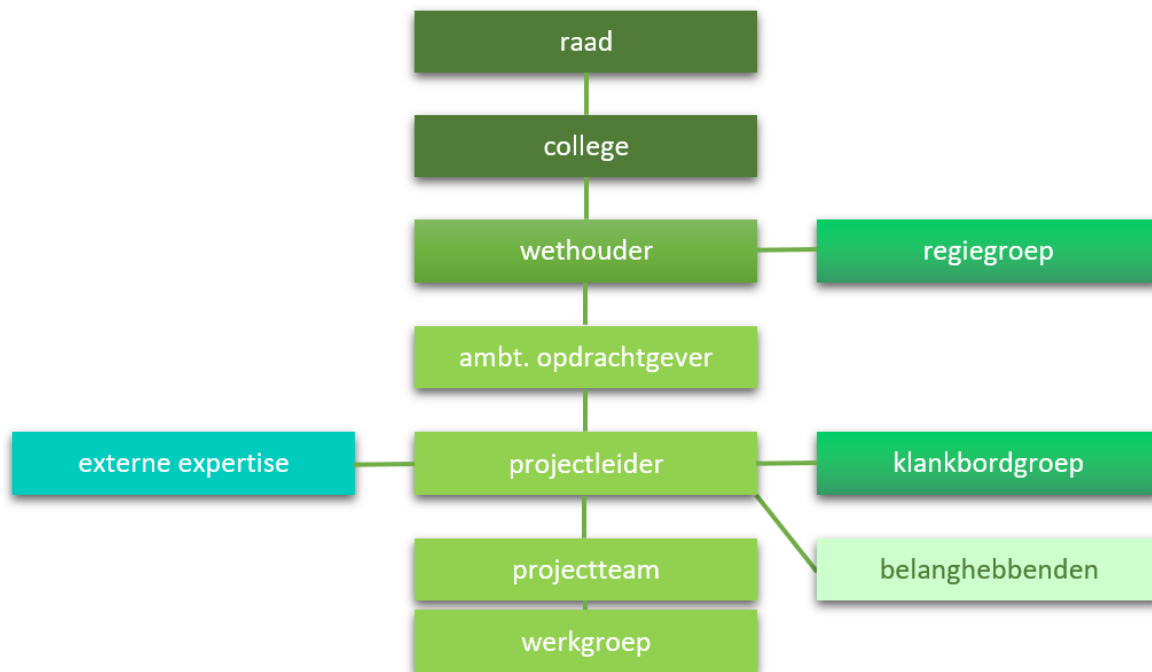
Zoals alle afspraken in het Klimaatakkoord is het verduurzamen van de gebouwde omgeving ook een grote opgave, in een kort tijdsbestek. We gaan samenwerken met eigenaren (particulieren, woningcorporaties, ondernemers) bewoners, netbeheerder, enzovoort. Ook moeten we dwarsverbanden leggen met beleidsvorming (omgevingsvisie / omgevingsplannen), lopende ontwikkelingen (van onderop, in buurgemeenten, Fryslân (RES), nationaal (RES, PAS, gaswinning), enzovoort.

Een forse ambtelijke inzet, ondersteund door externen past hierbij. Een degelijke bestuurlijke besluitvorming op diverse cruciale momenten is onontbeerlijk als basis voor het proces.

De volgende paragrafen beschrijven deze aspecten.

3.1 Organisatiestructuur

Voor een effectieve en efficiënte aanpak om Heerenveen aardgasvrij te maken, is een passende organisatiestructuur opgezet. Onderstaand organogram vat de organisatiestructuur samen. Daaronder staan de taken, verantwoordelijkheden en de personele bezetting nader toegelicht.

Gemeenteraad

De raad is bevoegd gezag voor het vaststellen van:

- Plan van aanpak;
- Definitief TVW 1.0;
- Wijk Uitvoeringsplannen (WUP): na ontwikkeling van elk WUP stelt de raad de inzet vanuit de gemeente vast. Als de andere partijen dat ook doen voor hun deel van de 'gebiedsdeal', kan de uitvoering van het WUP starten.

De raad wordt regelmatig geïnformeerd, o.a. over:

- De start van de samenspraak bijeenkomsten;
- Concept TVW 1.0
- 6 wijken waar via verdiepingsgesprekken over een Wijkuitvoeringsplan tot stand komen.

College van Burgemeester & Wethouders

- Het college van B&W stelt de raadsstukken vast én de Concept TVW 1.0.
- Verantwoordelijk wethouder is Jelle Zoetendal.
- In het wekelijks portefeuillehoudersoverleg is gelegenheid om informeel de actualiteit en voortgang door te nemen en college- en raadsvoorstellen voor te bereiden.
- Afstemming met de andere bestuurders over de omgevingsvisie, wonen, gaswinning kleine velden, etcetera, vindt regelmatig plaats middels een informierend collegestuk.

Regiegroep

- Gezien de gewenste samenwerking tussen gemeente, gebouweigenaren en netbeheerder is bestuurlijke afstemming in een regiegroep passend.
- De regiegroep zal gevormd worden na vaststelling van dit PvA. Voorzitter is wethouder Zoetendal en de andere leden zullen gezocht worden bij o.m. Liander, een vertegenwoordiging van de woningcorporaties, een vertegenwoordiging van de ondernemers (als gebouweigenaren).
- De leden worden tenminste vier maal per jaar geïnformeerd over de voortgang, zodat zij bij eventuele wijzigingen of knelpunten voldoende basis hebben om te kunnen reageren.
- De regiegroep heeft ook een rol in het escalatiemodel als risico's zich voordoen die om beheersmaatregelen vragen, zoals omschreven in hoofdstuk 7.

Ambtelijk opdrachtgever

- De ambtelijk opdrachtgever is Marjan Postma, programmamanager duurzaamheid.

Projectleider

- De projectleider is Ilja van der Veen.
- De projectleider heeft de volgende taken:
 - Bedient de verantwoordelijk wethouder.
 - Stuurt op inhoudelijke voortgang (intern en extern).
 - Bewaakt voortgang en planning.
 - Bewaakt kosten en overige project-randvoorwaarden.
 - Houdt regie op afstemming en communicatie.
 - Legt verantwoording af aan de ambtelijk opdrachtgever.
 - Borgt samenwerking en afstemming in Zuidoost-Fryslân, met de provincie Fryslân, met de RES Fryslân en met landelijke organisaties en programma's die werken aan oplossingen voor de klimaatopgaven (Programma Aardgasvrije Wijken –PAW met de Proeftuinen, Warmte Platform Noord Nederland, Netwerk Aquathermie, Kennis- en Leer Programma, enzovoort).

Projectteam

- Leden:
 - projectleider Ilja van der Veen (voorzitter)
 - projectmedewerker(s) (Maaïke Aukes / Else van der Werf)
 - project assistent (Philicia Glam)
 - communicatieadviseur (Naomi Respicio).
- Onder leiding van de projectleider voert het projectteam de volgende werkzaamheden uit:
 - (laten) uitvoeren van alle werkzaamheden van het stappenplan.
 - Interne werkzaamheden t.b.v. goed functioneren van de projectleider.
 - Wekelijks overleg t.b.v. voortgang en afstemming.
 - Intensieve inzet van het projectteam zal nodig zijn voor de communicatie in het algemeen en de organisatie van de bijeenkomsten in de wijken en dorpen in het bijzonder.

Ambtelijke werkgroep

Omdat de verduurzamingsopgave van de gebouwde omgeving een forse, complexe en langdurige inzet vraagt, is regelmatige afstemming wenselijk over de inzet van collega's die een actieve bijdrage leveren aan het proces.

Minimaal vier maal per jaar praat de projectleider iedereen bij over de doelen, aanpak, voortgang en gevraagde inzet en afstemming. Zo kunnen de werkgroepleden hun inzet zo effectief en efficiënt mogelijk inzetten, maar ook reflecteren op de aanpak en voortgang ten behoeve van de projectleiding.

- De werkgroep bestaat uit:
 - Het projectteam
 - Marjan Postma (Duurzaamheidsprogramma, t.b.v. afstemming klimaatadaptatie en circulair)
 - Froukje Kampen (Wonen, duurzaamheidsafspraken woningcorporaties)
 - Evert Stellingwerf (Omgevingsvisie, t.b.v. verankering in omgevingsplannen)
 - Jeroen Stegeman (Gaswinning kleine velden)
 - Elsemarie Oosterveen / Wouter de Groot (EZ, betrokkenheid bedrijven)
 - Wietse Kalma / Richard Cöp (IBOR i.v.m. ingrepen openbare ruimte, klimaatadaptatie, etc.)
 - Peter Zeldenthuis (Verduurzaming gemeentelijke gebouwen)
 - 4 wijkmanagers (Verbinding met wijken en dorpen)
 - 4 opbouwwerkers / Caleidoscoop contactpersonen in de wijk
 - Paulien van der Lely (herstructureringsplannen)
 - Ronald Kielema (GIS)
 - PM vervanger Jelmer Staal (Sociale duurzaamheid)
 - Else van der Werf / Marijke van Dun (Armoedebeleid)

Klankbordgroep

- In de klankbordgroep zijn organisaties vertegenwoordigd die een grote rol hebben in de warmtetransitie van de gemeente Heerenveen:
 - Liander;
 - Heerenveense vertegenwoordigers van Woningcorporaties (WoonFriesland, Accolade en Elken);
 - afstemming (via projectleider) met de aanjager duurzaamheid van de Friese koepelorganisatie van woningbouwverenigingen;
 - eventueel ook lokale initiatiefgroepen die een rol hebben in de realisatie van verduurzamingsoplossingen (bijvoorbeeld energiecoöperaties).
- De taken van de klankbordgroep zijn:
 - afstemming met actuele ontwikkelingen in het complete werkveld van de warmte transitie;
 - afstemming projecten (aanpak, uitvoering);
 - uitwisseling van geleerde lessen uit projecten;
 - afstemming concrete uitvoeringsactiviteiten en mogelijke koppelkansen.

Belanghebbenden / doelgroepen

Wie:

- woningen: bewoners/eigenaren, VVE's;
- bedrijven: ondernemers/eigenaren;
- intermediairs: plaatselijke belang/wijkraad, energiecoöperaties.

Waarom:

- bewustwording (informerende als eerste stap in de energietransitie)
- informeren over eigen handelingsperspectief voor bewoners en ondernemers
- informeren over aanpak gemeente en Transitievisie Warmte

- input nodig en draagvlak (moeten de uitvoering uiteindelijk dragen).

Hoe/wanneer: - communicatie (volgens Communicatieplan)
- gebiedsbijeenkomsten

Externe expertise: inhuur & samenwerking in Fryslân

De gemeente Heerenveen kan niet alle werkzaamheden zelf uitvoeren, omdat we onvoldoende capaciteit en onvoldoende expertise in huis hebben. We hebben onvoldoende *expertise* op het gebied van technische data-analyses, geothermie, warmtenetten en de Wijkuitvoeringsplannen (WUP). Daarnaast hebben we onvoldoende *capaciteit* om de bewonersbijeenkomsten en de communicatie rond dit plan volledig zelf uit te voeren.

Andere Friese gemeenten verkeren in dezelfde situatie. In gesprekken met hen en de provincie Fryslân verkennen we in hoeverre en hoe een gezamenlijke aanpak, samenwerking en uitwisseling vorm kunnen krijgen. Op dit moment is nog niet vastgesteld voor welke onderdelen (data-analyse, technische expertise op onderdelen, visie schrijven/opstellen, WUP vormgeven, bewoners communicatie) een gezamenlijke aanpak wenselijk is.

Terugrekenend vanuit de deadline voor de TVW en rekening houdend met de uitgangspunten van Heerenveen (sterke inzet op samenspraak) moeten we vanuit de gemeente Heerenveen tijdig starten met trajecten voor inhuur. De keuze voor de technische expertise steken we daarom pragmatisch in: we starten met inhuur voor overzichtelijke opdrachten vanuit onze gemeente op basis van dit Plan van Aanpak.

Ondertussen houden de Friese samenwerking hierover goed in de gaten en dragen daar aan bij. Uitgangspunt is dat we in de Friese samenwerking deel nemen, zodra deze tot stand is gekomen en concreet loopt. Een mooie kans voor lange termijn samenwerking tussen de Friese overheden op het gebied van duurzame warmte, is om dit te koppelen aan het uitvoeringsstrategie van de Regionale Energie Strategie (RES). Samen met de partijen uit de Friese Energie Alliantie kunnen we gezamenlijke Friese expertise ontwikkelen t.a.v. de Transitievisies en de 5jaarlijkse actualisatie, de WUPs en de uitvoering ervan.

4. Communicatie

Communicatie is cruciaal bij deze enorme opgave. De warmtetransitie is enerzijds complex en pionierswerk en is anderzijds heel concreet want het raakt mensen in hun eigen leefomgeving, achter de voordeur. Die combinatie vraagt om stevige inzet van communicatie.

Daarom laten we een eigen communicatieplan voor deze aanpak (extern) ontwikkelen.

Doel van de communicatie is:

- Plaatsing van de opgave binnen een groter kader (warmtetransitie als onderdeel van klimaatakkoord en Duurzaamheidsprogramma/-opgaven Heerenveen);
- bewustwording van de verduurzamingsopgave voor gebouw-eigenaren en gebruikers,
- informatie over handelingsperspectief voor gebouw-eigenaren en gebruikers;
- informatie over transitievisie van de gemeente (totstandkoming, ontwikkelingen in Friesland en landelijk);
- uitwisseling van kennis en ervaring tussen doelgroepen;
- start voor gesprekken met lokale initiatiefgroepen in gebieden met (ontwikkeland) draagvlak voor wijkuitvoeringsplannen die voor 2030 tot afkoppeling van aardgas kunnen komen.

Centraal in het communicatieplan zal staan:

- diverse doelgroepen (met verschillende motieven);
- diverse communicatiekanalen;
- nauwe verbinding met andere onderdelen van het duurzaamheidsbeleid (onderdeel van de campagne "Eén voor één groener").

5. Planning

Stap	Periode
Stap 1 Plan van aanpak	
• Afstemming intern en extern (oa. woco's)	april 2020
• Vaststelling college /raad	mei /juni 2020
COMMUNICATIE	
- Inhuur voorbereiden/gunnen	juni 2020
- Communicatie plan ontwikkelen	juli 2020
- Communicatie plan vaststellen (College)	aug 2020
- Tools maken	aug/sept 2020
- Start uitvoer	Sept 2020
Stap 2 Verkenningen	
• Verkenning duurzame warmteopties (intern)	Mei 2020
• Extern onderzoek geothermie en warmtenet	
- Inhuur voorbereiden/gunnen	Juni 2020
- Onderzoek	aug/sept 2020
- Organisatie evt. vervolg	Okt 2020
• Verfijnen van analyses	Sept 2020
COMMUNICATIE	
- Tools vullen met content uit verkenningen	juni – sept 2020
- Uitvoeren	doorlopend
Stap 3 Samenspraak	
• Algemene ronde van samenspraak	
- Inhuur voorbereiden / gunnen (afstemming met inhuur comm)	juni 2020
- Voorbereiding bijeenkomsten	aug / sept 2020
- Uitvoering (6 maanden)	okt '20 – mrt '21
• Gesprekken met potentiële pilotwijken	okt '20 – mrt '21
• Tijdsvolgorde afkoppeling buurten	maart '21
• Verdiepingsronde voor WUP	april '21
COMMUNICATIE uitvoeren	doorlopend
Stap 4 Resultaat: TVW Heerenveen	
• Concept Transitievisie Warmte Heerenveen	febr- mei '21
• Reactieronde op de visie	juni '21
• Transitievisie Warmte Heerenveen 1.0	sept / nov '21
COMMUNICATIE uitvoeren	doorlopend
Stap 5 Vervolg (buiten scope)	
• Start eerste wijkuitvoeringsplannen	mei – dec '21
• Eerste 5-jaarlijkse actualisatie TVW	2026
COMMUNICATIE	Buiten scope

6. Financiën

In het duurzaamheidsprogramma is een budget opgenomen voor 'Heerenveen aardgasvrij' (transitievisie warmte). Voor 2019 en 2020 is in totaal € 275.000 beschikbaar. Daarvan is €77.500 gereserveerd voor de Regeling Reductie Energiegebruik die energiebesparing stimuleert. Voor de TVW en de eerste pilots voor Wijkuitvoeringsplannen blijft dus €197.500 over.

Onderstaande tabel toont een globale raming van de kosten die horen bij de voorgestelde stappen en activiteiten, voor de periode tot en met 2021. De ramingen zijn per stap opgeteld, zodat externe partijen die een offerte uit mogen brengen voor een bepaalde onderdeel niet kunnen aflezen hoeveel er begroot is per activiteit. Er ligt een gedetailleerdere onderbouwing aan ten grondslag.

Kostenraming Heerenveen aardgasvrij

Stap 1 Plan van aanpak	€ 0
Stap 2 Verkenningen	€ 70.000
Verkenning geothermie, restwarmte + warmtenetten	
Stelpost verfijnen warmteanalyses	
Stap 3 Samenspraak	€ 115.000
Communicatieplan voor aardgasvrij	
communicatie coördinatie	
Communicatie materialen zoals rollup banners, flyers, drukwerk, advertenties, attenties, evt. film, enz.	
bewonersbijeenkomsten: organisatie + uitvoering	
zaalhuur, catering, uitdeelmateriële (t.b.v. energie besparing)	
WUPs: verdieping rondes en start 2 eerste pilots (alleen 2021)	
Stap 4 Resultaat: Transitievisie Warmte	€ 7.500
communicatie / organisatiekosten t.b.v. inspraak (catering/zaal/communicatie)	
Stap 5 Uitvoering	€ 0
WUPs: resterende 4 pilots	buiten scope
actualisatie 2028	buiten scope
Overig	€ 5.000
PM onvoorzien (2,3%)	
TOTAAL	€ 197.500

Uit deze kostenraming blijkt dat we naar verwachting geen aanvullende middelen nodig hebben voor de TVW in 2021, maar dat er ook maar beperkte financiële reserve is (2,5% van het totale budget).

Voor de periode **na 2021** voorzien we dat er **aanvullend budget nodig** is voor o.a. :

- ondersteuning bij handelingsperspectief particulieren/ondernemers (bijv. t.a.v. besparing, installaties, gedragsverandering)
- inzetten voor organisatie van warmtenetten (voorbereiden, aanjagen)
- inzetten voor verdere uitwerking van de Wijkuitvoeringsplannen (WUPs), o.a. voor het 2^e jaar van de 2 eerste WUP pilots (uitgaande van gemiddeld 2 jaar die nodig is voor de totstandkoming van een WUP volgens het Programma Aardgasvrije Wijken).
- inzetten voor opzetten van volgende WUPs
- actualisatie TVW (in 2026)

7. Risicobeheersing

Risico's

Er zijn risico's van diverse aard te benoemen, waar we aandacht voor hebben. De opgave zelf, maar ook maatschappelijke ontwikkelingen daarbuiten zijn van invloed. In dit hoofdstuk staan de belangrijkste risico's samengevat.

Ten aanzien van samenwerking/medewerking en draagvlak:

- onvoldoende maatschappelijk draagvlak;
De omvang van de opgave en het feit dat die ingrijpend kan zijn áchter de voordeur van onze inwoners levert risico's op voor verlies van draagvlak. Zonder draagvlak kunnen wijkuitvoeringsplannen niet gerealiseerd worden en blijft de TVW een papieren tijger.
Beheersmaatregel: Opgave opknippen, lokaal maken en bewoners/eigenaren handelingsperspectief en keuzes geven, hen ondersteunen met methodes zoals bijvoorbeeld de Energiemix methode of de WeEnergyGame, niet te veel tijd van de bewoners vragen en een project met de buurt/wijk/dorp helder afbakenen.

Ten aanzien van de opgave:

- in eventuele vervolgfase op de verkenning van geothermie: een risico van gasvondst bij geothermie i.r.t. de politieke onwenselijkheid van nieuwe aardgaswinning.
Dit zou pas aan de orde kunnen komen nádat geothermie kansrijk geacht wordt. Als dat zou blijken, zijn beheersmaatregelen als onderdeel van de vervolgstappen nodig.
Als gemeente met stedelijk gebied (kern Heerenveen) is het verkennen van deze optie wel noodzakelijk, omdat terugvallen op 'all electric' opties voor het platteland én de stad een ongewenst hoge (piek)druk op het elektriciteitsnet legt en daarmee de maatschappelijke kosten voor netversterking verhoogt.
- onvoldoende ontwikkelmogelijkheden in infrastructuur;
- uitvoerbaarheid;
- planning en/of afstemming met andere projecten/opgaven in de openbare ruimte;
- grondspeculaties;
- onvoldoende zicht op doorbraak van innovaties.

Ten aanzien van de organisatievorm

- onvoldoende draagvlak en commitment bestuurders, ambtenaren (primaire en secundaire lijn);
- onvoldoende beschikbaarheid van de personele inzet door alle partijen;
- onvoldoende helderheid in de verantwoordelijkheden;
- onvoldoende belangstelling en inzet vanuit maatschappelijke organisaties ten behoeve van de totstandkoming en uitvoering van WUP.

Ten aanzien van randvoorwaarden:

- te krappe planning;
- onvoldoende effectieve communicatie.

Beheersfactoren / escalatiemodel

Dit plan van aanpak is juist bedoeld om vooraf helder te zijn en afspraken vast te leggen over wijzigingen, knelpunten of kansen. Negatieve ontwikkelingen kunnen zich voordoen en daar zullen we adequaat mee omgaan, zoals per onderwerp in de voorgaande hoofdstukken is omschreven hoe deze te beheersen met maatregelen. De regiegroep is o.a. hiertoe in het organisatiemodel opgenomen. Het (beperkte) budget voor onvoorziene zaken kan o.a. ook voor risicobeheersing ingezet worden.

Bijlage 1 Waarom Heerenveen aardgasvrij?

Aardgasgebruik afbouwen

In het Klimaatakkoord is vastgelegd dat we in 2050 geen aardgas meer gebruiken, omdat:

- we de klimaatveranderingen willen tegengaan die het gevolg zijn van de CO₂-uitstoot van fossiele energiebronnen zoals aardgas;
- het ministerie van EZK heeft besloten uiterlijk in 2022 de gaskraan in Groningen dicht te draaien vanwege de aardbevingen;
- Nederland minder afhankelijk wil worden van gas uit het buitenland (o.a. Rusland), waar de voorraad schaarser en duurder zal worden.

Met het opvoeren van de druk om aardgas af te bouwen, ontstaan ook veel discussies over aardgas:

- aardgas is minder vervuילend dan bijvoorbeeld bruinkool of steenkool;
- er zijn alternatieven zoals kernenergie uit Thorium of waterstof;
- wat zijn de veiligheidsaspecten van waterstof of CO₂ opslag.

Er ontstaan soms bizarre situaties door verschil in aanpak: bijvoorbeeld vlak over de grens in Duitsland waar huizen worden aangesloten op aardgas omdat dat duurzamer is dan bruinkool. Dit soort verschillen tussen energiesystemen in Europese landen kunnen leiden tot verwarrende situaties, maar zijn ook slecht vergelijkbaar: Duitsland wint nog bruinkool op zeer grote schaal, maar heeft aan de andere kant ook veel hernieuwbare energie sinds de 'Energiewende' (ca. 30% tegen 7,5% in Nederland).

De discussies zullen blijven bestaan, maar juist als overheden mogen we ons niet laten weerhouden om nu flinke stappen in de duurzame richting te maken.

Aardgasvrij onderdeel van Heerenveense ambities

In het Heerenveense Duurzaamheidsprogramma 2019-2022 zijn de doelstellingen vastgelegd voor een duurzame energiemix in 2030 en 2050:

2030	49% CO ₂ reductie
	26% energiebesparing
	4500 gebouwen aardgasvrij
	1 op 5 wijken/dorpen aardgasvrij zonder energiearmoede (ca. 30 wijken -> 6 wijken)
2050	95% CO ₂ reductie (energieneutraal)
	42% energiebesparing
	25.000 gebouwen aardgasvrij
	alle gebouwen aardgasvrij

Besparen, besparen, besparen! Dat is de belangrijkste opgave.

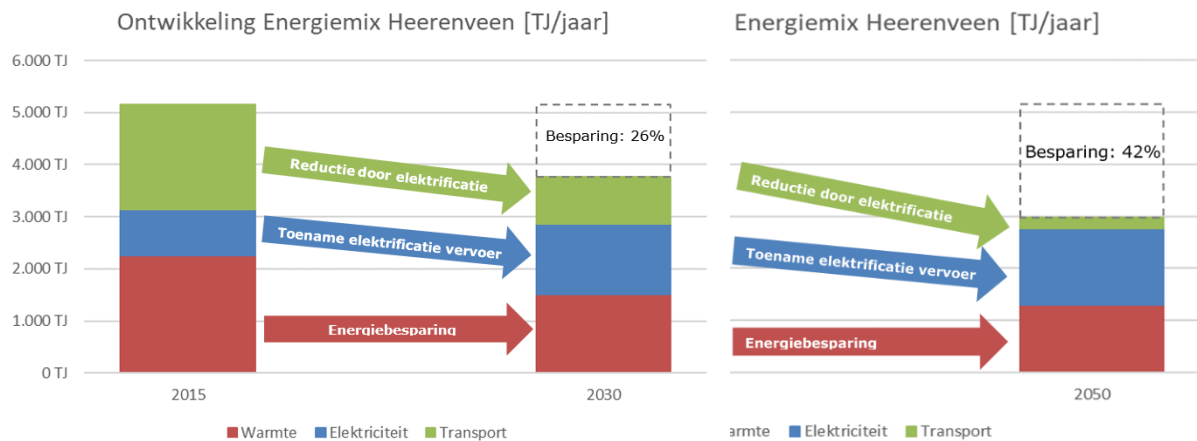
Het levert minder hoge energielasten op, en verkleint de vraag voor een alternatieve energiesysteem. Het is de eerste pijler van de trias energetica.

De tweede pijler is om *duurzame* energie te gebruiken als het maar even kan.

Het zo *efficiënt* mogelijk gebruiken van fossiele energie vormt de derde pijler.

De Heerenveense besparingsopgave voor 2030 en 2050 is groot. Onderstaande figuur uit het Duurzaamheidsbeleid laat dat zien en toont ook dat elektriciteit een groter aandeel zal krijgen in de toekomstige energiemix van de gemeente Heerenveen (door warmtepompen en elektrische auto's).

De energiebehoefte van woningen bestaat voor circa tweederde uit warmte: verwarming van het huis en warm water in de keuken en badkamer. Stroom wordt nu vooral gebruikt voor diverse apparaten, maar zal in toenemende mate ook ingezet worden voor elektrische auto's en warmtepompen die huizen aardgasvrij verwarmen (all-electric).

Kansen van energietransitie voor Heerenveen

De gemeente Heerenveen wil de kansen benutten die de transitie van ons energiesysteem biedt:

- *Verduurzaming van de leefomgeving*
Een transitie van fossiele naar hernieuwbaar energiebronnen vermindert vervuiling en nadelige effecten van klimaatverandering in onze leefomgeving (wateroverlast, hittestress).
- *Innovatie*
Dankzij tijdsdruk, nieuwe samenwerkingsverbanden en bundeling van middelen kunnen innovaties tot stand komen. Innovaties op het gebied van techniek, marktintroductie, gebruikersadaptatie enzovoort zouden anders minder (snel) tot stand komen. Dit versnelt de energietransitie én levert andere innovaties op snijvlakken met andere sectoren (gezondheid, logistiek, leefbaarheid, enzovoort).
- *Nieuwe economie*
De expertise en ervaring van het nieuwe energiesysteem kan bijdragen aan de lokale (en regionale) economie. Investeren in 'banen van de toekomst' is belangrijk ter compensatie van verdwijnende banen in de fossiele energiesector.
- *Bijdrage aan andere duurzame ontwikkelingen*
De gemeente Heerenveen kan door samenwerking met andere overheden, het bedrijfsleven, kennisinstellingen en bewoners (energiecoöperaties) een positieve verandering in de samenwerking (blijvend) teweegbrengen. Deze samenwerking zal ook vruchten op andere terreinen (bijvoorbeeld in de circulaire economie) afwerpen.
- *Financiële opbrengsten blijven in de regio*
Het is een kans om een groter deel van de investeringen in duurzame energieprojecten in onze provincie te houden, in tegenstelling tot de huidige situatie waarin energie-gerelateerde uitgaven overwegend wegvloeien aan niet Friese partijen.